

živoč, je až obrozenecké, kalk z něm. *Lebewesen*), se vlastně v běžném použití vztahuje jen na savce, nanevšak tak ještě na ostani obratlovce („na obraze byla různá zvířata, ptáci, ryby a všelijaká havěť“). Ani primáti se do tohoto obrazu moc nehodí: „...opice, to už není žádný pořádný zvíře,“ říká Čapkův kpt. van Toch (jak ještě jednou citováno v kapitole Instrumenty).

Tendence se nějak ostře odhrančit od zvířat je prastará – už řada archaických národů podniká rozmanité ceremoniální „zkrášlovací“ operace právě za tímto účelem – je třeba si například nabarvit zuby, aby nebyly „jako zuby psů“, či vytrhávat řasy, aby jejich oči „nebyly jako oči pštrosů“. Tradiční jazyky mají také proto tuž činnost u lidí a zvířat jiné sloveso, trochu podobně, jako řada asijských jazyků s dodržením správného ceremoniálního odstupu používá jiné slovo pro analogické činnosti či věci panovníka a různých vrstev lidu (v češtině se těžko napodobuje, řekněme „vysoké snění“ – spánek – chrnění či „tenké předívání“ – kapesník – šňupák) – člověk jí, zvíře žere (sloveso „chlastat“, též něm. *saufen*, se původně vztahovalo na pití u zvířat, teprve sekundárně přešlo na nemístné nasávání alkoholu u lidí jako výraz pohany), člověk zemře, zvíře pojde, člověk otěhotní, zvíře zabřežne, člověk se rodí, zvíře se líhne či je vrženo atd. V evropské tradici je rovněž prastará deklarativní zdůraznění, že zvířata sice vnímají, ale nerozumějí, nechápou, nejsou rozumná (už Alkmaion z Krotónu, počínaje Aristotelem pak běžně), tudíž také nemluví a nepřináleží k nim řeč (u pravověrných karteziánů zvířata ani nevnímají, jen se to tak jeví – vnímat může jen subjekt). O problémech zvířat a řeči blíže v kapitole Řeč u lidí a zvířat.

Vzhledem k tomu, že zvířatům z tohoto hlediska chybí rozum (blíže v kapitole Rozum a instinkty), nemohou z hlediska církevní doktríny ani hřešit a z hlediska západního práva nést odpovědnost za své činy – za kousavého psa platí pokutu majiteli, který jej sice pak většinou zpráská, netuše, že je to nemístný antropomorfismus: vždyť mu chybí schopnost rozpoznání dobrého a zlého, která byla ovšem příčinou lidského pádu a vyhánání z ráje (blíže v kapitole Zvíře a hřích). Je také dobře připomenout, že

jeden z důvodů fascinace lidí zvířaty je i to, že jim jejich „ztracený ráj“, přírodní neproblematickost, připomínají až k závisti, zejména v tom směru, že si podle našich představ nejsou vědoma své smrtelnosti: „O přechátná jsou hověda, neb na ně ten strach nepadá!“ – Ikalo už staročeské skládání z 15. věku (blíže v kapitole Zvíře a smrt). Od antiky k dnešku se také táhnou postřehy a nářky u lidské ubohosti, dlouhém bezmocném dětství a špatné vybarvenosti pro život ve srovnání se zvířaty, což vedlo například u Gehlena (1940) k bytostnému chápání člověka jako *Mängelwesen* a právě v této skutečnosti vidí vlastní příčinu hominizáčního procesu (myslenka koření už u Herdera). Řada archaických národů soudí, že zvířata jako starší než my znají mnoho věcí lépe než lidé, problém je jen v tom, jak se jich zeptat.

Další definice se jen hrnou: člověk má vědomí, zvířata ne, člověk pracuje, zvířata nepracují (analogní činnost třeba bobří či mravenců prací být nesmí, protože práce je *per definitionem* důsledkem rozumu, a tudíž výsadou člověka – blíže k tomu v kapitole Instrumenty), člověk je bytostí světa, zvíře je „chudé světem“, člověk je svobodný a sám si proštědí upravuje, zvíře je determinované a na prostředí závislé, člověk duši (zvláště nesmrtelnou) má, zvíře nikoli, člověk má pojmové myšlení, zvíře náboženství a vědomost o Bohu, zvíře ne (blíže v kapitole Zvíře a rituál), atd. Pokud se náhodou ukáže, že některý z výsostně lidských atributů, třeba řečová komunikace, by mohl mít některá analoga u zvířat, bývá zvykem definici posunout tak, aby se opět restituovala původní dichotomická idyla. Není snad třeba poznamenávat, že podobné výrocky jsou mnohem spíše výrazem sociálního rozřadování a mocenskými definicemi, majícími velmi daleko ke zkušenostnímu poznání tradiční biologie a mnohem blíží spíše k „rědě“ právní, popř. ke „svatým vědám“ – *scientia sacra* křesťanské teologie či jejím islámským analogiím (*ilm*). Trochu to připomíná někdejší deklarace o tom, že „zatímco křesťané v plnosti víry následují Krista, jsou pohané beznadějně zapleteni do svých omylů a nízkých chtitů“. Zkusme si dosadit na místo